

สารนิเทศน่ารู้

กุ้งกุลาดำ (Black Tiger Prawns)

จำเนียร แก้วมณี*

ลักษณะโดยทั่วไป

กุ้งกุลาดำ เป็นกุ้งทะเลขนาดลำตัวใหญ่ มีหนวดคลวดยาวไม่เด่นชัดกรืออยู่ในแนวระนาบ ซึ่งมีสันแนวไปทางตากุ้ง ลักษณะลำตัวมีสีแดงอมน้ำตาลถึงน้ำตาลเข้ม กุ้งกุลาดำอาศัยอยู่ในน้ำในทวีปเอเชีย สำหรับประเทศไทยพบแพร่กระจายอยู่ในอ่าวไทย พบมากบริเวณนอกฝั่งทะเลจังหวัดชุมพรถึงนครศรีธรรมราช และทางด้านทะเลอันดามัน กุ้งกุลาดำเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ในระยะ 6 เดือน ลำตัวจะมีขนาดยาวประมาณ 20 เซนติเมตร น้ำหนักประมาณ 70 กรัม กุ้งกุลาดำสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี ทั้งในแหล่งน้ำกร่อยหรือน้ำจืดเล็กน้อย แข็งแรง เลี้ยงง่าย กินพืชน้ำและสัตว์น้ำเล็กๆ แต่สามารถเลี้ยงด้วยอาหารเม็ดสำเร็จรูปได้ กุ้งกุลาดำจะออกว่ายน้ำและกินอาหารในเวลากลางวัน จะฝังตัวอยู่ตามพื้นก้นบ่อ

การวางไข่

กุ้งกุลาดำจะวางไข่ตลอดทั้งปี แต่จะมีชุกชุมในช่วงเดือน พฤษภาคม-สิงหาคม

การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ

ปัจจุบันกุ้งที่นิยมเลี้ยงกันมากในประเทศไทยขณะนี้ คือกุ้งกุลาดำ เนื่องจากกุ้งกุลาดำมีเนื้อแน่นและรสชาติอร่อยมาก และมีขนาดใหญ่ จึงเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคทำให้มีราคาแพง นอกจากนี้ ยังมีเป้าหมายการส่งออกที่แน่นอน และชัดเจน เชื่อกันว่าอีก 5 ปีข้างหน้า กุ้งกุลาดำในประเทศไทยจะเป็นสินค้าที่ส่งออกเป็นอันดับหนึ่งของประเทศไทย ตามเป้าหมายของกรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

*จำเนียร แก้วมณี นักวิชาการศึกษาเทียบระดับ 6 หัวหน้างานบริการเอกสารมหาวิทยาลัยรามคำแหง ฝ่ายบริการช่วยการค้นคว้าและวิจัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

การเลือกสถานที่เลี้ยง

สถานที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำควรอยู่ในบริเวณปากแม่น้ำติดชายทะเล หรือบริเวณที่ไม่ไกลจากทะเลมากนักสามารถระบายน้ำเข้าออกได้สะดวก ไม่ควรเลือกที่ลุ่มหรือที่ดอนมากเกินไป และไม่ควรอยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรม

ดิน การเลี้ยงกุ้งจำเป็นต้องขุดบ่อเพื่อเก็บกักน้ำทะเลไว้เลี้ยงกุ้ง ดินจึงเป็นสิ่งสำคัญคือดินควรมีความเหนียวพอที่จะขุดบ่อหรือทำคันดินได้ สามารถกักเก็บน้ำได้ดี กุ้งกุลาดำเจริญเติบโตได้ดีในสภาพที่เป็นดินปนทราย

น้ำ ควรใช้สะอาด ปราศจากสารพิษหรือน้ำเสีย มีความเค็มอยู่ระหว่าง 17-32 ส่วนใน 1,000 ส่วน และมีสภาพความเป็นกรด-ด่าง ประมาณ 7.0

รูปแบบของการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ

การเลี้ยงกุ้งกุลาดำตามชายฝั่งทะเลของประเทศไทยมีวิธีการเลี้ยง 3 วิธี คือ

1. **การเลี้ยงแบบตั้งเค็มหรือแบบธรรมชาติ** โดยเกษตรกรจะขุดร่องน้ำให้ลึกทำคันดินให้สูง สร้างประตูน้ำรับน้ำเข้า-ออก อย่างละ 1 ประตู เมื่อน้ำขึ้นก็ชักน้ำเข้านาที่เตรียมไว้ บรรดาลูกกุ้งและอาหารธรรมชาติก็จะปนเข้ามา การเลี้ยงก็ทำแบบปล่อยให้เจริญเติบโตเอง ไม่ต้องให้อาหาร

2. **การเลี้ยงแบบผสม** เป็นการเลี้ยงคล้ายคลึงกันแบบตั้งเค็ม หรือแบบธรรมชาติ จะแตกต่างกันตรงที่มีการปรับปรุงนำเอาหลักวิชาการเข้ามาช่วยบ้างเล็กน้อย นำเอาพันธุ์กุ้งที่ได้จากการเพาะ พัก มาปล่อยเลี้ยงร่วมกับพันธุ์กุ้งตามธรรมชาติ พร้อมทั้งมีการให้อาหารเสริมและใส่ปุ๋ยเพิ่มปริมาณอาหารให้เพียงพอความต้องการของกุ้งที่เลี้ยง

3. **การเลี้ยงแบบพัฒนา** เป็นการเลี้ยงโดยการนำเอาลูกกุ้งพันธุ์ที่ได้จากการเพาะเลี้ยงมาปล่อยแทนการใช้ลูกกุ้งจากธรรมชาติ นำหลักวิชาการเข้ามาช่วยอย่างเต็มที่ มีการให้อาหารกุ้งทั้งในรูปแบบอาหารและอาหารสำเร็จรูป ตลอดจนมีการให้อาหารเสริมเร่งการเจริญเติบโต และต้องดูแลเอาใจใส่เสมอ

แหล่งเลี้ยงกุ้งกุลาดำที่สำคัญ

กุ้งกุลาดำนิยมเลี้ยงกันมากตามแนวชายฝั่งทะเลตอนบนของอ่าวไทย นับตั้งแต่มหาชัย-แม่กลอง เพชรบุรีมี 4 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอบ้านแหลม อำเภอชะอำ และอำเภอท่ายาง นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี จันทบุรี และระยอง ส่วนจังหวัดอื่นๆ ที่อยู่ชายฝั่งทะเลก็มีการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ แต่ไม่มากนัก

ปัญหาในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ

1. ด้านระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า 3 สาย ปัจจุบันไฟฟ้าของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคยังเชื่อมโยงไปไม่ถึง โดยเฉพาะบริเวณป่าชายเลนหรือชายฝั่งทะเลที่จะเลี้ยงกุ้งกัน และไฟฟ้า ส่วนใหญ่เป็นไฟฟ้า 2 สาย สำหรับการใช้น้ำที่อยู่อาศัยเท่านั้น หากเอกชนต้องการที่จะลงทุนทำฟาร์มกุ้งขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่ ต้องลงทุนสูง และค่าใช้จ่ายด้านกระแสไฟฟ้าก็สูงด้วย อีกทั้งปัญหาเกี่ยวกับการจ่ายกระแสไฟฟ้าก็มักขัดข้องกันบ่อยก่อให้เกิดปัญหาแก่อุตสาหกรรมของฟาร์มกุ้งเป็นอย่างมาก
2. เงินทุน ความช่วยเหลือจากภาครัฐบาลและภาคเอกชนประเภทการให้กู้เงินจากธนาคารพาณิชย์ และบริษัทเงินทุนค่อนข้างจะดำเนินการไปด้วยความล่าช้า
3. ปัญหากุ้งเป็นโรค เพราะน้ำเสีย
4. ตลาด

ตลาดส่งออกต่างประเทศ

ญี่ปุ่น ซึ่งเป็นตลาดที่ใหญ่ที่สุดของไทยโดยรับซื้อถึงร้อยละ 60 ของปริมาณกุ้งที่ส่งออก แต่ทางด้านประเทศไทยประสบปัญหาเรื่องคุณภาพสินค้า ประกอบกับกุ้งกุลาดำจากไต้หวันมีความสดกว่าของไทย และมีราคาพอสมควรเมื่อเข้าไปแทรกแซงตลาด ญี่ปุ่นไม่เกี่ยงราคาแต่มีเงื่อนไขว่ากุ้งจะต้องสด สวยงามได้มาตรฐาน และกุ้งของไทยจะต้องแข่งขันด้านราคากับหลายประเทศ เช่น อินเดีย ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ อีกด้วย

อเมริกา มีความเข้มงวดเรื่องคุณภาพมาก กุ้งที่จะส่งไปขายได้ต้องมีคุณภาพดี

ออสเตรเลีย เพิ่งเปิดตลาดได้เมื่อ 4-5 ปีก่อน

กลุ่ม อีอีซี (กลุ่มประชาคมตลาดร่วมยุโรป) มีอังกฤษ อิตาลี ส่วนใหญ่นิยมกุ้งขนาด

กลาง

ฮ่องกง เป็นตลาดที่รับรองกุ้งที่มีคุณภาพต่ำ ส่วนใหญ่นำไปประกอบอาหาร

ปัญหาราคากุ้งกุลาดำตกต่ำ

สาเหตุที่กุ้งกุลาดำราคาตกต่ำในช่วงเดือนเมษายน-มิถุนายน อาจเนื่องมาจากความต้องการของผู้บริโภคกุ้งน้อยลง เพราะช่วงนี้ไม่ใช่ฤดูการค้าขาย โดยเฉพาะตลาดใหญ่ของประเทศ เช่น ญี่ปุ่น เป็นช่วงฤดูการท่องเที่ยว และประกอบกับหลังจากจักรพรรดิญี่ปุ่นสิ้นพระชนม์ ประชาชนชาวญี่ปุ่นงดจัดงานเลี้ยงต่าง ๆ อีกทั้งบริษัทผู้ซื้อกุ้งกุลาดำในญี่ปุ่นได้หยุดพัก 2 สัปดาห์ (โกลเด้นวิค) จึงไม่มีการติดต่อด้านธุรกิจกุ้งจึงล้นตลาด ก่อให้เกิดปัญหาเรื่องห้องเย็น นอกจากนี้ ยังมีข่าวลือต่าง ๆ เช่น โรคกุ้ง อาหารกุ้งขึ้นราคา พร้อมกับช่วงนี้อากาศร้อนมาก ทำให้เกิดปัญหาน้ำเน่าเสีย เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งรีบจับกุ้งออกจำหน่ายเป็นจำนวนมาก ทั้งที่กุ้งได้มาตรฐานและไม่ได้มาตรฐานทำให้ราคากุ้งตกต่ำ

เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2532 เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งจังหวัดต่าง ๆ เช่น สมุทรสาคร เพชรบุรี จันทบุรี และระยองได้เดินทางมาชุมนุมกันที่ทำเนียบรัฐบาลเพื่อร้องเรียนเกี่ยวกับปัญหาราคากุ้งตกต่ำ โดยร้องขอให้รัฐบาลช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ลดอัตราค่าไฟฟ้า
- ลดราคาอาหารกุ้ง
- แก้ปัญหาน้ำเน่าเสีย
- ตลาดต่างประเทศ
- ห้องเย็น

จากภาวะราคากุ้งกุลาดำตกต่ำ ก่อให้เกิดการล่าที่ดินโดยบริษัทที่มีกิจการใหญ่โตด้านอาหารสัตว์ ด้านห้องเย็น ด้านการแปรรูป รายใหญ่ๆ 4-5 ราย เช่น บริษัทซีพี (เจริญโภคภัณฑ์)

บริษัทนิคอร์ด และบริษัทอื่น ๆ ที่เคยประกาศตัวว่าจะเข้ามาสู่ธุรกิจการเลี้ยงกุ้งครบวงจรเต็มรูปแบบ เริ่มประกาศให้ราคากับเกษตรกรที่ขาดทุน โดยระบุพื้นที่ตั้งแต่จังหวัดสมุทรสาครลงไปและทางภาคตะวันออกเกือบทุกแห่งที่มีการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ

จากภาวะการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาเรื่องกุ้งกุลาดำขึ้นมา 7 ประการ คือ

1. ลดอัตราค่าไฟฟ้าและราคาน้ำมันเชื้อเพลิงให้กับผู้เลี้ยงกุ้ง
2. มีมาตรการให้ราคาอาหารกุ้งลดลง
3. เร่งแก้ไขปัญหาหนี้เสีย
4. ให้กระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทยดำเนินการให้ธนาคารต่าง ๆ ผ่อนผันการชำระหนี้ และลดอัตราดอกเบี้ยรวมทั้งการจัดหาเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำมาช่วยเหลือ
5. ด้านตลาดต่างประเทศ ทางกระทรวงพาณิชย์จะเร่งหาตลาดเพิ่มขึ้น
6. ส่งเสริมการจัดตั้งห้องเย็นเพิ่มแถบจังหวัดชายทะเล
7. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะประสานงานเพื่อมิให้เกษตรกรเสียเปรียบทางการค้า

ค้า

สำหรับการแก้ปัญหาระยะสั้น คือ การลดราคาอาหารกุ้งโดยการให้คิดราคาที่ถูกต้อง รวมทั้งให้เกษตรกรรวมกลุ่มเกษตรกร นิคมสหกรณ์ผู้เลี้ยงกุ้งเข้ามาบริหารห้องเย็นของ อย. (คณะกรรมการอาหารและยา) ซึ่งแต่ก่อนเปิดให้เอกชนเข้าประมูลเช่า เช่น บริษัทซีพี (บริษัทเจริญโภคภัณฑ์) โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้หาทางออกให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันเข้าบริหารฯ แทน

สิ่งที่ทุกคนรอคำตอบในขณะนี้คือ การตัดสินใจใช้มาตรการแก้ไขของรัฐบาลและก็ไม่ใช่ง่ายนักที่จะหาทางออกได้ดี เพราะแม้จะใช้มาตรการอย่างใดก็จะส่งผลดีต่อฝ่ายหนึ่ง ในขณะที่ฝ่ายเสียย่อมจะกระทบกระเทือนอย่างแน่นอน

อย่างไรก็ดี ในระยะสั้น ๆ รัฐบาลจำเป็นต้องตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง มิฉะนั้นจะเกิดปัญหาใหญ่กระจายไปถึงส่วนอื่น ๆ อีก แต่ในระยะยาวกรณีกุ้งกุลาดำจะเป็นบทเรียนที่ดีซึ่งจะช่วยให้รัฐบาลวางแผนอย่างรอบคอบยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

ปกรณ์ อุ่นประเสริฐ. เทคนิคการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาคำ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ช่องนนทรี, 2531.

สมปราธนา คล้ายวิเชียร. "วิกฤตการณ์กุ้ง: บทพิสูจน์ความจริงใจในระบบครบวงจรแบบ ซี.พี."

ประชาชาติธุรกิจ. พฤษภาคมที่ 29 มิถุนายน เสาร์ที่ 1 กรกฎาคม 2532, หน้า 14.

"สารพันปัญหากุ้งกุลาคำ". ประชาชาติธุรกิจ. 29 มิ.ย. 31, หน้า 24.

สุวิทย์ ชื่นสินธ์. การเลี้ยงกุ้งแชบ๊วย และกุ้งกุลาคำ. กรุงเทพฯ: เรื่องแสงการพิมพ์, 2531.
